

Op deze plek landden de marsmannetjes meer dan tachtig jaar geleden

Hoe een radioprogramma Amerika de stuipen op het lijf joeg War of the Worlds

Het is begin februari.
De bomen zijn kaal. Zonlicht
danst met de ochtendmist.
In het grijzige water van de
Grovers Mill Pond kabbelt
het verleden. Rust ligt als een
deken over de plek waar meer
dan tachtig jaar geleden de
Marsmannen landden.

TEKST → ROBERT DE KONING (JOURNEYISM.NL)

FOTOGRAFIE → ELLEN LINNENKAMP & ROBERT DE KONING
(JOURNEYISM.NL)

Grover's Mill, New Jersey is een van de bekendste plaatsjes in de Amerikaanse geschiedenis. Terwijl er nooit wat gebeurt of gebeurd is. Weten we nu. Want op 30 oktober 1938, Hell Night, dacht Amerika dat hier het einde der tijden was aangebroken. In dit dorp, nog geen uur rijden van New York City, landden even na 20:00 uur lokale tijd de *Martians*.

Oorlogstrom

Het Amerika van 1938 had nog volop te maken met de naweeën van de grote crisis van 1929. De duisternis die over het land was getrokken, schemerde na. Vanuit het oosten klonk achter de horizon het geluid van een nieuwe, inktzwarte nacht. De klanken van Hitlers oorlogstrom kwamen aanrazen over de Atlantische Oceaan. Ze beukten in op de broze gemoedstoestand van een getraumatiseerd volk. Op deze vruchtbare grond was angst snel gezaaid. En in Orson Welles' radiobewerking van het boek *War of the Worlds* zat alles wat nodig was haar te laten ontkiemen.

Breaking News

Radio was in 1938 nog een betrekkelijk nieuw fenomeen. Terwijl Amerikanen bezuinigden op (de afbetaling van) auto's, wasmachines en telefoons, kwamen er jaarlijks miljoenen radio's bij. Massacommunicatie was geboren. De wereld werd snel kleiner. Geen nieuws was goed nieuws en slecht nieuws vulde de ether. "We onderbreken dit programma voor...", werd geboren. Met een Tweede Wereldoorlog die op uitbreken stond, was er geen gebrek aan *Breaking News*. Om dit alles te ontsnappen stemden miljoenen Amerikaanse luisteraars op zondag 30 oktober 1938 om 20:00 uur af op het populaire NBC-programma *The Chase and Sanborn Hour*.

War of the Worlds

Edgar Bergen was die dag een van de gasten in de *Chase and Sanborn*-show. In het pre-televisie en internettijdperk had men nog een goed ontwikkelde fantasie. Dit zou later op de avond – en uit het gegeven dat Bergen

De Martian Landing Site

Volgens de legende werd Grover's Mill met de ogen dicht op een landkaart aangewezen

Welcome Earthlings

een populaire buikspreker was – blijken. Het leeuwendeel van de luisteraars zat te popelen om Bergen en zijn pop Charlie McCarthy te horen. En net als nu, begonnen overal in Amerika mensen te ‘zappen’ toen het tijd was voor de commercials. Een deel van hen kwam tijdens het draaien aan de knoppen uit bij The Columbia Broadcasting System (CBS). Ze hadden de eerste aankondiging van het eveneens om acht uur begonnen programma gemist: “The Columbia Broadcasting System en aangesloten zenders presenteren *Orson Welles and the Mercury Theatre on Air* met *The War of the Worlds* van H.G. Wells.”

Live!

“We weten nu, dat in de vroege jaren van de negentiende eeuw onze wereld nauw in de gaten werd gehouden door een superieure intelligentie met dezelfde mortaliteit als wij.” De eerste zin die Orson Welles aan de microfoon toevertrouwde, zette de toon voor zestig minuten waarin miljoenen Amerikanen aan de radio gekluisterd zaten. Welles was een pas 23-jarige theaterregisseur uit New York. Zijn tekstschrijver had hem een paar dagen voor de liveshow een naar zijn mening dodelijk saai hoorspel gegeven. Het was een script gebaseerd op het boek *War of the Worlds*. Welles wilde actie. Het in 1898 door H.G. Wells geschreven verhaal moest tot leven komen. *News flashes*, onderbrekingen van een fictief radioprogramma met live-verslag vanaf de plek des onheils, was het format, hoopte Welles. Het resultaat overtrof zijn stoutste verwachtingen.

Martian Attack

Radio Play Terrifies Nation kopte The Boston Daily Globe de volgende ochtend. Op de voorpagina van de Texaanse San Antonio Light stond: *Radio 'Martian Attack' terrorizes US Hearers*. Het angstaanjagende verslag vanuit Grover's Mill door de fictieve journalist Carl Phillips had duizenden Amerikanen de

stuipen op het lijf gejaagd. Lutte minuten nadat de ‘verslaggever’ vanuit de duisternis een huizenhoge ‘oorlogsmachine’ had zien oprijzen, verdween hij middenin een zin uit de lucht. In de studio in New York stond Orson Welles met zijn armen omhoog een eindeloze radiostilte te regisseren. Achteraf was dit het moment waarop luisteraars de sprong van non-naar fictie maakten. Toen de laser schietende gevaartes bijna zeventuizend militairen doodden en het verkoelde lichaam van Carl Phillips in een ziekenhuis was geïdentificeerd, sloegen de eerste (echte) mensen op de vlucht en werden de telefooncentrales van de politie in Trenton, New Jersey en CBS in New York overspoeld met telefoontjes. Er kwamen ooggetuigenissen binnen van mensen die *Martians* hadden gezien. In Grover's Mill schoot een boer een watertoren aan gruzelementen. CBS zag zich genoodzaakt om de uitzending te onderbreken met de mededeling dat het een hoorspel betrof...

\$2.10

Halloweenochtend, 1938 was *War of the Worlds* het gesprek van de dag. Er werden onderzoeken gestart en rechtszaken aangespannen. CBS en Welles ontvingen

duizenden brieven. Soms vol lof voor een meesterlijke uitzending, meestal was de toon wat bozer. Zo schreef ene George E. Harris: “Ik denk dat de meest veilige plek voor u momenteel Mars is!” Van Anna Ferrel die het einde der tijden met een vriendin in een café in New York was gaan ‘vieren’, kreeg Welles een rekening. “Kunt u s.v.p. onze rekening voor zes cocktails vergoeden? Het totaal is \$2,10. Kaartjes voor uw volgende voorstelling zijn ook goed.”

Koffie

Nadat het stof was gaan liggen en de rechtszaken waren gewonnen, werd *War of the Worlds* voor Orson Welles de springplank naar Hollywood en zijn meesterwerk *Citizen Kane*. Grover's Mill, waar de invasie was begonnen, was in een klap beroemd. Tegenwoordig staat er in het Van Nest Park een bronzen plaquette op de Martian Landing Site. Iets verderop in het Grover's Mill Coffeehouse (295 Princeton Hightstown Road, West Windsor, NJ) staat op de toonbank een pot met een marsmanneltje op sterk water. Over Orson Welles laatste woorden in de uitzending van 30 oktober 1938 “*If your doorbell rings and nobody's there, that was no Martian...it's Halloween*”, haalt men hier de schouders op. “Onze lokale boeren in Grover's Mill weten wel beter. De Martians kwamen wel degelijk. Ze kwamen voor onze koffie.”

De Mars Attack in de krant van maandag 31 oktober 1938

Grover's Mill viert ieder jubileum van de legendarische *War of the Worlds* uitzending